

Проф. др Павле ГАЗИВОДА

ПРОСВЈЕТНО-ПЕДАГОШКИ РАД ДР ДУШАНА МАРТИНОВИЋА

Рођен прије 71 годину на Цетињу (Бајице) др Душан Мартиновић је читав свој животни вијек посветио учењу и науци. Иако је осјетио горчине живота пуног недаћа у раном дјетињству (глад, ратови, чување стокe), жеђ за знањем је почела током II свјетског рата и школске 1943/44. године завршава IV разред основне школе. Наредне школске 1944/45. године наставља школовање у Вишој реалној гимназији на Цетињу, али је на Цвијети 1945. године, доживио личну трагедију од рањавања бомбом, коју је, као 12-годишњи дјечак, из радозналости активирао. Та лична и породична драма га није обесхрабрила. Након тешких операција на Цетињу и Дубровнику, и ампутације шаке и ока, прибрав је нову енергију и одлучно кренуо на даље школовање. Славна Цетињска гимназија, основана 1879/80. школске године, имала је бриљантне професоре, директоре и ученике. У својој Аутобиографији (2004) др Душан Мартиновић наводи имена сјајних личности, изузетног угледа и педагошког реномеа, који су предавали његовој генерацији ученика у Цетињској гимназији, која је, матурирала 1952. године. Катарина Меденица, Јован Ражнатовић, Илија Братичевић, Даринка Јовановић, Михаило-Баћо Пајковић, Добрила Словинић, Душан Гвозденовић, Пантелејмон Бугај и многи други су професорска плејада за трајно памћење.

Нешто касније, школске 1950/51. године, и ја сам постао ђак Више реалне гимназије на Цетињу. Дакле, и сâм сам имао среће да будем ученик ових професора. Строги, али правични и уважени директор Милан Вујачић је имао огромни ауторитет, и у школи и граду. Стицајем околности, као и Душан, био сам ђак, професор и директор Цетињске гимназије, нешто касније, али смо и скупа радили неко вријеме док је он био директор.

Занимљива је једна епизода из биографије др Душана Мартиновића, који је након окончања студија географије у Београду дошао на Цетиње да тражи посао. Општинске власти су му понудиле мјесто професора на Трешњеву (Цуце), што је он одбио, упорно тражећи запослење у Цетињској гимназији. Када је тадашњи директор Михаило-Баћо Пајковић видио просјек оцјена Душана Мартиновића (8,66), упутио га је да се обрати Савјету за просвјету. Тако је 1956. године, постао професор Цетињске гимназије. Осам година професорског рада биле су препорука да га колектив изабере за директора Гимназије. Ту је дужност успјешно обављао 11 година.

Школске 1969. године уписује послједипломске студије за туризам на Катедри географије у Београду. Успјешно је магистрирао 1971. године бранећи рад: „Будванска ривијера — туристичке могућности и значај”. Докторирао је 1974. године након дуже специјализације у Совјетском Савезу.

Научна радозналост др Душана Мартиновића ја прожимала његов цјелокупни радни и животни вијек. Међутим, његова пуна научна и стваралачка активност се распламсава од 1976. године, када је изабран за вршиоца дужности директора ЦНБ „Ђорђе Црнојевић” на Цетињу (2 године), а затим, пуних 15 година обавља ту одговорну стручно-научну функцију. До пензионисања је био главни и одговорни уредник „Црногорске библиографије 1494-1994”.

Научноистраживачка и просвјетно-педагошка дјелатност др Душана Ј. Мартиновића се снажно потврђује у 11 научних дисциплина. Поред географије, бави се проучавањем културне историје, историје просвјете и образовања, библиологијом, библиографијом и информатиком.

Објавио је 50 књига (оригиналних и прерађених) и преко 800 чланака, студија, прилога, приказа и публицистичких радова. Приређивач је око 40 фототипских издања. Ушао је у енциклопедијску едицију међу 5000 личности у свијету. Члан је бројних међународних научних асоцијација.

Написао је пет књига из историје школства и просвјетно-педагошке мисли: „Просвјета” 1889-1901. Библиографија, „Црногорски уџбеници” 1836-1981. Библиографија, „Јован Павловић” — живот и дјело, „Просвјетно-педагошка дјелатност Сима Матавуља”, „Његошеви јубилеји и Његошеви споменици”.

Написао је око 85 расправа, чланака и прилога о личностима из просвјете, уџбеника, школских закона, надзорника и директора.

ПОРТРЕТИ (Цетиње, 1983): Ђуро Поповић (1845-1902), Милутин-Мило Ковачевић (1871-1913), Јован-Јово Љепава (1850-1916), Лазар-Лазо Ђ. Поповић (1872-1928), Лазар Т. Перовић (1869-1928), Андрија П. Јовићевић

(1870-1939), Ђорђе Ф. Лопичић (1910-1942), Стојан Б. Божовић (1914-1944), Јован Ф. Иванишевић-Доњокрајски (1868-1944), *Михаило-Баћо Пајковић* (1903-1970), Ристо Ј. Драгићевић (1901-1980), *Милан М. Вујачић* (1899-1981), *проф. др Милан П. Гвозденовић* (1899-1982), др Јован Л. Вукмановић (1905-1994), Анте Луи;

ПОРТРЕТИ II (Цетиње, 1987): Јово Машановић (1857-1887), Митар Ивљевић (1865-1892), Петар-Шако Стевов Мартиновић (1868-1916), Марко Драговић (1852-1918), Фердинанд Велц (1864-1920), Јован П. Рогановић (1870-1920), Ђуро Шпадијер (1871-1953), Владимир-Владо Мијушковић (1909-1963), *др Саво Вукмановић* (1905-1995), Милија Станић (1909-2001), Данило Лекић, *проф. арх. Урош К. Мартиновић* (1918-2004);

ПОРТРЕТИ III (Цетиње, 1990): Роберт Толингер (1859-1911), *проф. Јосиф Бајза* (1885-1938), Томо П. Ораовац (1853-1939), Душан Д. Вуксан (1881-1944), Лука Јововић (1865-1944), Саво П. Вулетић (1871-1944), Мирко Мијушковић (1875-1948), Милан Вукићевић (1897-1964), Радосав Меденица (1897-1978), *проф. Петар Стојановић* (1921), Јован Јовановић;

ПОРТРЕТИ IV (Цетиње, 1991): Јован Павловић (1843-1892), Никола Рацковић (1872-1916), Радомир Кривокапић-Орлински (1876-1938), др Радосав Јагош Вешовић (1891-1968), Данило Перовић-ТУНГУЗ Невесињски (1888-1974), *Јагош Јовановић* (1911-1999), *проф. др Милорад Васовић*;

ПОРТРЕТИ V (Цетиње, 1995): Софија Петровна Мертваго (1851-1921), *проф. др Драгутин-Драгиша Симов Милутиновић* (1840-1900), *Илија Шобајић* (1876-1953), Петар Шобајић (1891-1957), *Вукоман Џаковић* (1905-1991), Јован Копривица (1912-1992), *проф. Ратко Ђуровић* (1914-1998);

ПОРТРЕТИ VI (Цетиње, 1997): проф. Василије-Васо Ивошевић (1922-1996), *проф. др Јован Р. Бојовић* (1934-1995), *проф. др Радивоје К. Шуковић*;

ПОРТРЕТИ VII (Цетиње, 2000): Франо-Филип Јерговић (1860-1920), Љубомир Булатовић-Ибријски (1877-1942), браћа *проф. др Нико* (1892-1957) и *Павле Петрови Миљанић* (1889-1975), *академик Петар М. Мартиновић* (1897-1984), Игњатије-Игњо Злоковић (1897-1997), *проф. др Јово Војинов Мартиновић* (1934-1997), Војислав С. Вулековић-Бољевић (1923-1998), *Олга Вујовић-Узелац* и *Бајо Кривокапић*.

ПОРТРЕТИ VIII (Цетиње, 2003): Филип Марковић (1897-1950), Марко Кажич (1908-1988), *Предраг Ковачевић* (1904-1989), Момчило Лутовац (1925-1990), *проф. Душан Петров Гвозденовић* (1917-1993), *проф. др Филип-Ацо Мартиновић* (1928-1997), Бранко М. Брновић (1931-1998), *Димитрије Л. Машановић* (1930-1998);

Јубиларна плакета поводом
55-годишњице „Просвјетног рада”
(15. I 2004)

ПОРТРЕТИ IX (при-
премљено за штампање!):
проф. др Радован Бакић,
проф. др Миленко Паси-
новић, проф. др Павле С.
Радусиновић, проф. др
Јован Чађеновић, др Крсто
Пижурица...

Концепција Мартино-
вићевих портретисаних
личности представља ори-
гиналан приступ и обраду;
то су, заправо, монографије
личности које обрађује.
Сви портрети су обрађени
по јединственој методо-
логији: дате су њихове
биографије, библиографије
њихових објављених радо-
ва и библиографије о њима
(литература), са елементи-
ма вредновања и оцјене
њиховог доприноса науци
и култури. Оно што није
у претходним портретима

обухваћено, необухваћене библ. јед. др Д. Ј. М. ће накнадно уносити у
слједећим књигама исте серије портрета, и тако упорно пратити своје „ју-
наке” док год налази нове податке о њима...

– О ПРОСВЈЕТНО-ПЕДАГОШКИМ ЛИЧНОСТИМА писао је прили-
ком њихових јубиларних годишњица, смрти — 26 некролога;

– о организационим питањима школа и стваралачком учинку просвјет-
но-педагошког кадра, наставним плановима и уџбеницима, школским
споменицима и зборницима, написао је 48 радова;

– о предшколским и школским институцијама у часописима (београд-
ским и подгоричким) „Настава и васпитање” и „Васпитање и образова-
ње”, осам библиографских јединица;

– о вртићима, основним школама и средњошколским заводима писао
је опсежних 8 фељтона у циљу њихове популаризације — у „Побједи” и
др. штампи (разни билтени);

– широк је спектар тема и проблематике којом се бавио од раних шездесетих година као млад професор (радну каријеру је започео у Цетињској гимназији: био је осам година професор географије, више од десет директор те познате средње школе, у којој је за вријеме његовог директоровања владао ред, рад и дисциплина и професора и ученика). Писао је о утисцима са првих завршних испита 1960, првој матури (1910) и првој гимназијалки у Црној Гори (Даници Церовић — 1907); о директорима: Лазу Ђ. Поповићу, Филипцу Мијатовићу, Данилу Лекићу, Михаилу Пајковићу; о професорима: Симу Матавуљу, Илији Братичевићу, Јовану и Саву Вукмановићу; истакнутом учитељу Марку Марковићу, једном од утемељивача „Просвјетног рада” итд.; о „Просвјети” (1889-1901), првом просвјетно-педагошком часопису у Црној Гори...;

– само у „Просвјетном раду” објавио је безмало 50 написа — добио је златну плакету приликом прославе 55 годишњице овога листа јануара 2004. године!

– у локалном „Цетињском листу”, с циљем подсећања и популарисања, написао је 17 текстова о просвјетним радницима;

– фрагменте из његових био-библиографија заслужних просвјетно-педагошких посленика преузимали су разни медији и критичари; у „Календару” РТ Црне Горе веома често цитирају одломке из његових књига, мада нико аутора и не помиње (!), Миленко Ратковић Мартиновићев текст о штампару Макарију Црногорцу, уврстио је као штиво у своју Читанку за VII разред основне школе (Подгорица, 1996), а академик Слободан Калезић неколико његових текстова у своју хрестоматију — „Црногорска књижевност у књижевној критици” (Подгорица, 2001);

– и у новијим бројевима „Историјских записа” и „Васпитању и образовању” обзнанио је неколико занимљивих осврта на бази истраживања аутентичне примарне архивске грађе, тако да текстови др Д. Ј. М. у већини писани на основу до тада непознате чињеничке фактуре, представљају новину и освјежење, и што је особито важно — критичко просуђивање. Најбоље о томе свједочи његова монографија „Јован Павловић — Живот и дјело”, коју је написао у коауторству са проф. др Р. Шуковићем, у којој су доказали да је Павловић заиста први министар црногорске просвјете, и његов темељити чланак о Основној школи у Улцињу, објелодањен у „Васпитању и образовању” бр. 1/2 за 1994, у којему на основу архивских истраживања доказује да је најстарија улцињска школа основана 1884, а не 1881. године како се до тада мислило. Чак је у Лјетопису ове школе било реконструисано „по сјећању” да је школа формирана септембра 1881. и унесене њене „активности” по данима. На основу ових измишљених по-

датака — Школа је 1881. године прославила стогодишњи јубилеј, добила високо одликовање „Орден братства и јединства”. Архивски истраживања Д. М. су демантовали 1881. као годину постанка Школе, помјерајући њен постанак на 1884. годину;

– доказао се и као редактор просвјетно-педагошких годишњака и споменица. Био је главни и одговорни уредник пет бројева Годишњака Цетињске гимназије (1979-1983), о којима је компетентна критика изрекла високе оцјене. Уредио је двије споменице о прослави 140. и 150. годишњици Основне школе „Његош” на Цетињу — прве државне црногорске школе;

– и најновији његови радови из историје школства и просвјете вриједни су спомена: студија *Богословија (1869-1876)* и *Богословско-учитељска школа (1887-1915)* на Цетињу. Историјски записи, 2000, број 1/2, стр. 71-115, као и прилози у „Васпитању и образовању”, у најновијим бројевима.

Сегмент просвјетно-педагошког рада др Душана Ј. Мартиновића је, сам по себи, импозантан. Када се угради у цјелокупни опус овог значајног и неуморног ствараоца (чије је дјело по обиму и вриједности једна институција), онда се тек види ширина, свеобухватности и разуђености, овог изузетног прегаоца, чија задужбина заслужује поштовање као ризница за нова научна открића и дјела.

Његов жал и неурађени посао је Монографија Цетињска гимназије, поводом 100 и 120 година њеног настанка и успјешног рада, уз личну спремност и сагласност Одбора за обиљежавање тих јубилеја, да сам реализује тај пројекат. Недопустиво је да се не уради та књига прве матичне гимназије у Црној Гори. Државне и просвјетне власти Црне Горе су одговорне за те пропусте. Др Душан Мартиновић још увијек има снаге и жеље да тај дуг одужи.